

AYRIM SUG'ORISH TEXNOLOGIYALARINING SOYANING GAVHAR NAVI RIVOJLANISHIGA TA'SIRI.

Abdulxafizov Xalilillo Abdug'ani o'g'li

AQXAI magistranti

+998916009150

halililloabdulhafizov@gmail.com

Mamadaliyeva Sevarahon G'ofurjon qizi

AQXAI magistranti

+998979761200

Annotatsiya.

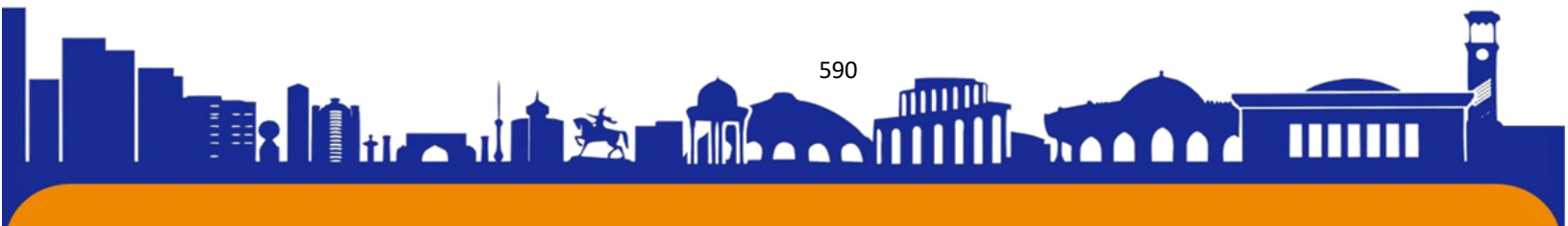
Ushbu maqolada oqsil manbai hisoblangan soya o'simligi yetishtirishda sug'orish texnikalarini o'simlik o'sib rivojlanishiga tasiri keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: hamma egatdan sug'orish, egat oralatib tuproq namligi, Gavhar, dukkakash, gullash, g'unchalash.

Bugungi kunda dunyoda eng katta muomolardan biri bu aholi soni daqiqalar sayin oshayotgani hisoblanib bu ko'rsatkich insonlarni sifatli va xavsiz oziq ovqat bilan ta'minlashdek vazifazni qolaversa oziq ovqat yetishtirishda resurs bo'lib xizmat qilayotgan tuproq va suv kabi boyliklarimizdan oqilona foydalanishni taqazo etmoqda.

Mamlakatimizda soya yetishtirish orqali sifatli oqsil va ekologik toza o'simlik moyi yetishtirishni ko'paytirish mumkin. Bu o'simlik o'z tarkibida 38-45 foiz oqsil va 22-24 foizgacha o'simlik moyi saqlaydi. Soya doni oqsilidan 400 dan ziyod turli xil sanoatda, qishloq xo'jaligida, oziq-ovqat sanoatida, meditsinada kosmetikada ishlatiladigan ekologik toza inson ehtiyoji uchun zarur bo'lgan bir qator maahsulotlar olinadi.

Soya yer sharida keng tarqalgan qadimiy o'simliklardan hisoblanadi. Olimlarning fikriga ko'ra, soyaning vatani Osiyoning janubiy-sharqiy hududlari hisoblanadi. Sharq mamlakatlarida soya qadimdan oziq-ovqat ekini sifatida ekib kelingan.

Soya Xitoyda bundan 6 ming yillar muqaddam ham ekilgan. Hindiston soyaning Xitoydan keyin keng tarqalgan ikkinchi vatani hisoblanadi. Soya juda qadimdan Gang daryosi atrofidagi yerlarga ekilgan.

Soya o'simligi hozirgi kundagi asosiy masala - oqsil tanqisligini hal etishda eng muhim manbalardan biri hisoblanadi. Soya oqsili o'zining kimyoviy tarkibi jihatidan hayvon oqsiliga o'xshash bo'lgani uchun ham barcha rivojlangan mamlakatlarda soya yetishtirishga juda katta e'tibor berilmoqda. Yaponiyada sholi va sabzavot ekinlaridan keyin soya bilan band bo'lgan yerlar o'z kattaligi jihatidan uchinchi o'rinni egallaydi. Yaponiya chet ellardan ham ko'p miqdorda soya sotib olmoqda. Keltirilgan donlar turli maqsadlar uchun foydalanilmoqda. Hozirgi kunda ipak qurti tutishda soya donidagi oqsildan foydalanilmoqda.

Soya uni o'z tarkibida oddiy mol go'shtiga qaraganda ikki-uch baravar oqsil saqlaydi. Go'shtda oqsil 18-25 foizgacha bo'lsa, soya uni izolyatida oqsil miqdori 80 foizga yetadi. Hozirgi kunda respublikamizda go'sht zavodlarining kolbasa ishlab chiqaruvchi sexlarida ishlab chiqarilayotgan kolbasalarning tarkibiga 10-15 foizdan soya izolyati qo'shilmogda.

Ma'lumot o'rnida aytish mumkunki, bugungi kunda butun dunyo bo'yicha 122 mln gektar maydonda soya yetishtirib kelinmoqda. Respublikamizda moyli ekinlarga talab sezilarli darajada ortgani bois 2022-yilda mamlakatimizda mamlakatda birinchi soya va moyli ekinlar elita urug'chilik xo'jaligi tashkil etildi.

Bizning ilmiy izlanishlarimiz Andijon viloyatidagi donli va dukkakli o'simliklar ilmiy tekshirish institutining tajriba xo'jalik yerlarida o'tloqi bo'z tuproqlar sharoitida takroriy ekilgan soyaning ertapishar navlarini sug'orish tartiblarini aniqlash ustida o'tkazildi.

Soya navlari hamma egatdan sug'orilgan 1-variantimizda soyaning Gavhar navi rivojlanishi g'unchalashda bo'yi 26,0sm, shonalari 4,1 dona hosil shoxlari esa 1,7 dona, gullashda bo'yi 30,5sm hosil shoxlari 3,3 donani gullari esa 10,5 donanani, dukkaklashda bo'lsa bo'yi 55,5sm hosil shoxi 5,5 dona dukakklar soni 35,2 donani taskil etgan bo'lsa, pishish davriga kelganda bu ko'rsatkichlar bo'yi 65,3 dukkaklar soni 46,2 dona don soni 11.2 donani tashkil etgani kuzatildi.

Egat oralatib sug'orilgan 2-variantimizda o'simlikning amal davri mobaynida rivojlanishi g'unchalashda bo'yi 26,5sm shonalari 4,3 dona hosil shoxlari esa 1,85 dona, gullashda bo'yi 31,4sm hosil shoxlari 3,2 donani gullari esa 11,2 donanani,

ISSN (E): 2181-4570

dukkaklashda bo'lsa bo'yi 56,2sm hosil shoxi 5,8 dona dukakklar soni 35,5 donani taskil etgan bo'lsa, pishish davriga kelganda bu ko'rsatkichlar bo'yi 66,2 dukakklar soni 47,3 dona don soni 11.3 donani tashkil etgani kuzatildi. (1-jadval)

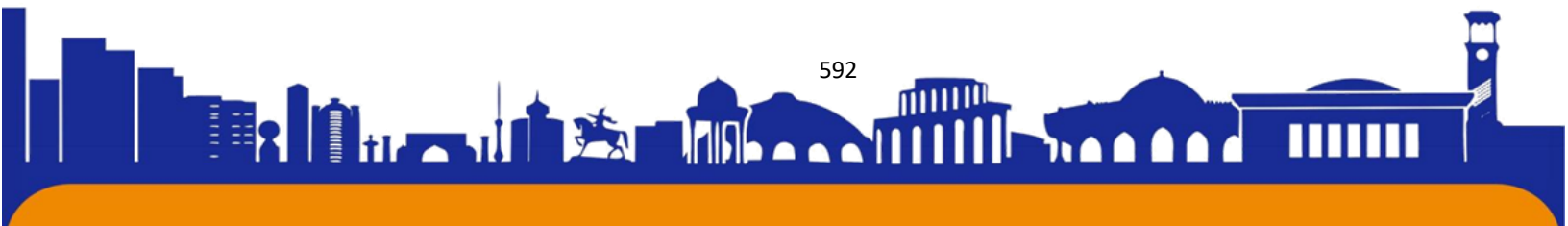
Tajribalarimiz shuni ko'rsatdiki hamma egatdan sug'orilgan 2- variantimizda 1-variantga nisbatan yuqori hosil olishga erishildi.

**Ayrim sug'orish texnikalarini soya o'simligining rivojlanishiga ta'siri,
1-jadval**

Variant tartibi	SUG'ORISH TEXNOLOGIYALARI	G'unchalashda			Gullashda			Dukkaklashda			Pishishda		
		Bo'y i sm	Sho na lar, dona	Hos il sho xi, don a	Bo 'yi sm	Ho sil sho xi, don a	Gull ari dona	Bo 'yi sm	Hos il sho xi, don a	Dukk ak soni, dona	Bo' yi sm	Dukk ak soni, dona	Do n son i, do na
Gavhar													
1	Egat oralatib sug'orish	26,0	4,1	1,7	30,5	3,3	10,5	55,5	5,5	35,2	65,3	46,2	11,2
2	Hamma egatdan sug'orish	26,5	4,3	1,85	31,4	3,2	11.2	56,2	5,8	35,5	66,2	47,3	11,3

Xulosa.

Soya o'simligini yetishtirishda respublikamiz soyashunos olimlarining tavsiyalariga asosan agrotexnologiyalarini vaqtida tuproq namligi ko'rsatilgan miqdorida ushlab turish o'simlikda yuqori va sifatli hosil olishni ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Nematov.U.M. Isashov. A. Takroriy ekin soya navlaridan yuqori va sifatli hosil yetishtirishda sug'orish tizimlarini asoslash. Monografiya Toshkent 2021-yil.
2. Soya agrotexnikasi (fermerlar uchun tavsiyanoma) Toshkent-2017
3. Ahmet Nedim Nazlican, Soya yetishtiriciliği
4. Nematov.U.M. Abdulxafizov.X.A. Takroriy ekilgan soya navlarining sug'orish muddatlari va me'yorlari//«Eurasian Journal of Academic Research»(ISSN: 2181-2020) 2022 №13
5. Исашов А., Махмудов Д., Қамбаров Ш. ХАЙДОВДАН КЕЙИНГИ ЧУҚУР ЮМШАТИШ АГРОТЕХНИКАСИ БИЛАН ТОМЧИЛАТИБ СУҒОРИШ УСУЛИНИ ҚЎЛЛАШНИНГ ТУПРОҚ ҲАЖМ МАССАСИГА ТАЪСИРИ //International scientific journal of Biruni. – 2022. – Т. 1. – №. 1. – С. 22-27.
6. Isashov A. Sobitov O //Ispol'zovanie novykh netraditsionnykh vodosberegayushchikh, a takzhe uluchshayushchikh meliorativnoe sostoyanie zemel', metodov tekhniki i tekhnologii polivov na proektiruemykh oroshaemykh zemlyakh.
7. Исашов А., Махмудов Д., Қамбаров Ш. ХАЙДОВДАН КЕЙИНГИ ЧУҚУР ЮМШАТИШ АГРОТЕХНИКАСИ БИЛАН ТОМЧИЛАТИБ СУҒОРИШ УСУЛИНИ ҚЎЛЛАШНИНГ ТУПРОҚ ҲАЖМ МАССАСИГА ТАЪСИРИ //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2022. – Т. 2. – №. 6. – С. 1394-1400.
8. Исашов А. и др. ПРИМЕНЕНИЕ ВНУТРИПОЧВЕННОГО ОРОШЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ФЕРГАНСКОЙ ДОЛИНЫ //Российский электронный научный журнал. – 2015. – №. 1. – С. 175-179.

